



Un projecte de:  
**cinēma d'escola valenciana**

# CARME MIQUEL

## SECUNDÀRIA

ORGANITZA:



**escola valenciana**  
[activistespelvalencia.org](http://activistespelvalencia.org)

COL·LABORA:



PARTICIPA:



Escriptors de  
l'Audiovisual  
Valencià





*"El futur està per fer, és un projecte. I participar en la construcció de projectes és engrescador i il·lusionant."*

**Carme Miquel** va ser una dona polifacètica i compromesa, al capdavant dels moviments cívics de la seua època, que van obrir camins fonamentals en la construcció, el desenvolupament i la modernització de la societat, la cultura i la identitat del País Valencià.

Va ser mestra, escriptora, articulista i divulgadora, figura destacada en qüestions tan importants com el sindicalisme, la renovació pedagògica, la normalització de la llengua, la defensa del medi ambient i el feminisme.

**Carme Miquel i Diego** va nàixer a la Nucia (Marina Baixa), l'any 1945, en plena postguerra, però va créixer a la ciutat de València, on els seus pares s'havien traslladat per a exercir de mestres. Quan va acabar el batxillerat, Carme es va matricular a l'Escola de Magisteri, seguint la vocació familiar, i l'any 1963 es va llicenciar com a Mestra d'Ensenyança Primària.

*"Recorde una ciutat de València de primeries dels anys 50 on encara es podia jugar al carrer. Recorde el camí de casa a l'escola per la ciutat antiga... Era una escola vella, en un pis vell. Sense pati, sense llum. Estava per la plaça de Sant Nicolàs i allà ma mare feia de mestra... La meua germana primer i jo després vam seguir el mateix camí professional."*

**Carme** va començar a treballar com a mestra amb 18 anys acabats de fer, però les seues idees sobre l'ensenyament i sobre l'escola estaven molt lluny de la rigidesa, l'adoctrinament i l'autoritarisme que imperava a les escoles franquistes. Ella, per contra, proposava una escola viva i emancipadora.

Així, juntament a un grup de companys amb inquietuds semblants, va formar la Secció Pedagògica de Lo Rat Penat, un col·lectiu que tenia el propòsit de modernitzar les escoles amb pedagogies obertes, innovadores, respectuoses amb l'alumnat, arrelades a l'entorn i, sobretot, en valencià, i que va marcar el camí per al posterior desenvolupament de les escoles i la renovació de l'ensenyament al País Valencià.

En aquesta època, a les escoles, no existia l'ensenyament en valencià, i no hi havia, per tant, llibres de text amb què poder ensenyar. Va ser així que Carme i els seus companys de La Secció Pedagògica van començar a elaborar els seus propis materials per a fer classe, els primers textos educatius en valencià per a treballar en les escoles.

*"Negar-nos a la nostra llengua és negar-nos a moltes de les nostres singularitats."*

Durant el franquisme, l'única llengua oficial de l'Estat era el castellà, per tant, l'ensenyament era sempre en aquesta llengua, i ningú no tenia opcions ni oportunitats d'estudiar en qualsevol altra. L'article 3 de la Constitució Espanyola de 1978, que és la vigent actualment, estableix que la llengua oficial de l'Estat és el castellà, però que, al mateix temps, la resta de llengües d'Espanya són oficials a les regions on aquestes llengües es parlen, segons els estatuts d'autonomia dels respectius territoris i les lleis de normalització lingüística.

Segur que a la biblioteca de l'escola trobeu un exemplar de l'Estatut d'Autonomia del País Valencià. Què hi diu sobre la qüestió de la llengua a l'ensenyament?

Arran d'aquesta circumstància Carme publica *Un estiu a la Marina Alta* (1970), la seua primera narració, que obrirà la porta a tota una carrera dedicada a la literatura, -tant infantil, juvenil com per a adults-, l'assaig i el periodisme, que va compaginar amb la vocació de mestra durant tota la seua vida.

*"Jo vaig arribar a l'escriptura, o a publicar, a causa de l'ensenyament. Quan vaig començar a treballar de mestra, no hi havia valencià a l'escola. Alguns volíem introduir-lo, però no hi havia suficients materials en la nostra llengua. I vam decidir que els crearíem nosaltres, a través de contes populars o d'altres lectures que vam inventar"*

Carme Miquel va escriure més de trenta obres literàries, per les quals va rebre nombrosos premis, i vora 1.500 articles per a la premsa sobre un seguit de temes heterogenis però interdependents, com ara el territori i el medi ambient, l'economia, l'energia, l'urbanisme, l'horta i l'agricultura, la corrupció, l'educació o el feminisme, on reflectia les seues inquietuds, anàlisis i denúncies sobre els temes d'actualitat de cada moment, i on desenvolupava la seua visió d'una societat més justa i igualitària.

Per a Carme, aquests temes no estaven deslligats, sinó que eren diferents vessants del mateix problema, que ella s'afanyava a denunciar.

Al mateix temps, es va comprometre fermament amb els moviments socials, i va impulsar diverses associacions que van contribuir de manera definitiva al desenvolupament de l'educació al País Valencià. L'esmentada Secció Pedagògica de Lo Rat Penat es transformà, primer, en l'Associació per a la Correspondència i la Impremta a l'Escola i, després, en el Moviment Cooperatiu d'Escola Popular del País Valencià. També va participar en la creació de la Coordinadora d'Alumnes, Pares i Professors per l'Ensenyament Públic en Valencià, que més tard esdevindria part de la Federació Escola Valenciana.

**Carme Miquel va col·laborar també en l'elaboració d'alguns dels primers llibres de text oficials per a l'ensenyament del valencià, com ara *Milotxa, Vola, Topi!, Micalet 1 i Micalet 2*; aquests manuals arribaren a les aules després de l'aprovació de la Llei d'ús i ensenyament del valencià, l'any 1983.**

**Si investigueu un poc, encara hi podeu trobar aquests llibres, potser hi haja algun exemplar a la vostra escola. També podeu preguntar als pares i mares si van tindre l'oportunitat d'estudiar en valencià i si varen fer servir aquests mateixos llibres de text... Tanmateix, potser encara recorden el primer dia que van tindre classe en valencià!**

All llarg dels anys Carme va ser mestra a escoles d'Alcàsser, Tavernes de Valldigna, Torrent i València. Es va certificar amb el Nivell Superior de Lingüística Valenciana i la seua Didàctica a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de València i va obtindre el Diploma com a Mestra de Valencià de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.

El seu compromís cívic i la seua tasca divulgativa han sigut àmpliament reconegudes, tant per institucions públiques com privades. L'any 2016, després de tota una vida dedicada a l'assoliment de la normalització del valencià, va ser nomenada acadèmica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Carme Miquel va morir a València, el 18 de juny de 2019.

**L'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), és la institució encarregada de redactar la normativa lingüística del valencià, organisme competent en la regulació de la llengua.**

**Si teniu curiositat, des d'aquest enllaç podeu accedir a la seua pàgina web:**

**<https://www.avl.gva.es/>**



## CARME MIQUEL: LA CONSERVACIÓ DEL MEDI AMBIENT

**Carme Miquel** es va adonar molt prompte que la crisi climàtica era un problema real i global, que afectava a tot el món, i que estava lligat, fonamentalment, a les polítiques econòmiques predadores i a la falta de consciència sobre el territori i sobre el futur.

*"La terra que habitem i el medi ambient que ens envolta són un préstec que ens fan les generacions del futur. Aquestes generacions futures tenen dret a trobar-se amb uns ecosistemes sans, amb una natura plena de vida i amb uns pobles i ciutats habitables, tenen dret a viure en uns territoris no degradats que oferisquen a tots els éssers humans recursos naturals propis i una vida saludable."*

Va escriure moltíssims articles denunciant el que per a ella era una evidència clamorosa, en una tasca divulgativa gairebé única a la premsa valenciana, on sostenia que la societat civil ha de multiplicar els seus esforços per a reclamar un canvi dràstic en els actuals models de producció i consum que ens han dut a una situació d'emergència climàtica mundial.

Per a Carme, el territori, com la llengua, són part de la nostra identitat, i el benestar individual i col·lectiu passa per conviure de manera amable amb el territori que habitem i compartim.

### CUSTÒDIA DEL TERRITORI

**Custòdia prové del llatí 'custodia/custodiare', que vol dir guardar, conservar, respectar i cuidar.**

**Així, es coneix per custòdia del territori un conjunt d'estratègies i instruments que pretenen implicar els propietaris i usuaris del territori en la conservació i bon ús dels valors i els recursos naturals, culturals i paisatgístics. Per a aconseguir-ho, promou acords i mecanismes de col·laboració contínua entre propietaris, entitats de custòdia i altres agents públics i privats (Basora Roxa i Sabaté i Roté, 2006).**

Però cuidar i respectar el territori no és sols una manera de cuidar-nos i respectar-nos com a societat i com a país. És també, i sobretot, una manera de respectar i cuidar les generacions futures, que hauran d'habitar algun dia aquestes terres, que no tenim dret a apropiar-se i devastar, sinó que, ben al contrari, hauríem de tractar amb tendresa i agraïment, erigint-nos en custodis d'aquest territori.

### CUSTODIS DEL TERRITORI

**Per a Carme Miquel, la participació cívica i ciutadana era fonamental per a construir la societat, la cultura i el país.**

**Si aquesta idea vos sembla interessant, vos proposem que eixiu al carrer, al vostre poble o ciutat, tant si viviu en un entorn rural com urbà, i, amb fotografies, gravacions de vídeo, dibuixos o de qualsevol altra manera que vos interesse, tracteu de documentar l'estat dels espais naturals que vos envolten. Amb el material recollit podeu confeccionar un mural i penjar-ho a l'entrada del centre educatiu o centre cultural del vostre municipi, per a denunciar de manera pública les situacions que penseu que necessiten atenció.**

**També podeu fer un compte col·lectiu de Twitter/Instagram/TikTok, on penjar i replicar informació sobre els espais que trobeu degradats, o, fins i tot, fer un inventari per a les autoritats competents de la vostra localitat.**

A més a més, si voleu inspirar-vos en Carme Miquel, podeu escriure un article i publicar-ho al diari local.

Per a aprofundir en aquestes qüestions, podeu seguir aquests enllaços i accedir a un recull d'articles de Carme Miquel sobre medi ambient, territori i urbanisme:

<https://carmemiquel.com/articles/medi-ambient/>

<https://carmemiquel.com/articles/territori-i-urbanisme/>

*"Ni el meu net, ni els vostres, tenen per què pagar les conseqüències, molt greus, de la inconsciència d'una humanitat que sembla no saber cap on va."*

## COPENHAGUEN

Ací teniu un extracte d'un article de Carme Miquel publicat l'1 de desembre de 2009 al diari *Levante EMV*, a propòsit de la Cimera contra el Canvi climàtic d'aquell mateix any a Copenhaguen.

"I no ens hem d'enganyar: adoptar mesures reals i positives per combatre el canvi climàtic implica una transformació en la nostra manera de viure. Hem de replantejar-nos el concepte de benestar, la manera de consumir, la manera de desplaçar-nos, la manera de treballar i de viure l'oci. I exigir que es camine amb rapidesa cap a una economia sostenible que, alhora, és també l'única solució a la crisi econòmica global. La crisi econòmica, la crisi social i la crisi ambiental i climàtica que vivim tenen unes mateixes arrels que no són altres que el sistema de producció i consum, esdevinguts absolutament insostenibles i destructors."

Si voleu llegir la resta de l'article, podeu seguir aquest enllaç:

<https://carmemiquel.com/article/copenhague/>

Entre tots i totes les companyes de classe, analitzeu aquest fragment de l'article. Què tenen a veure el benestar, el consum, els desplaçaments, la manera de treballar o l'oci amb la crisi ambiental?

Després d'haver debatut aquestes qüestions, feu grups de treball amb 4 o 5 persones i cerqueu informació sobre quines són les principals causes del canvi climàtic i les activitats que més contribueixen a aquest problema.

Una vegada establerts cinc punts sobre aquesta qüestió, penseu com podem, com ens demanava Carme Miquel, transformar la nostra manera de viure, de manera individual i col·lectiva, per a combatre la crisi climàtica.





**CARME MIQUEL**

## **LA REIVINDICACIÓ FEMINISTA**

*“Ser dona és formar part de la meitat de la humanitat que ha aconseguit superar la desigualtat de drets i d’opcions a la qual ens havia sotmés durant segles un poder patriarcal, un món masculí dominador. Però també és viure encara la invisibilitat darrere d’una burka, darrere de moltes burkes físiques i mentals. És viure encara el sotmetiment i la vexació.”*

Carme Miquel va lluitar incansablement per la consecució d’una societat feminista.

El seu feminisme reivindicava amb fermesa el seu propi treball i el de tantes altres dones per obrir el llarg camí cap a la igualtat, al mateix temps que denunciava l’opressió i el sotmetiment de les dones arreu del món.

Però aquest feminisme que no es conforma a assolir drets per a les dones. S’articula com un moviment social global, que col·lectivament planteja la necessitat de transformar la societat i, al mateix temps, com una pràctica individual, una forma d’estar al món, més justa, equitativa i solidària.

Per a Carme, la dominació masculina al llarg de la història ha creat un món injust, amb desigualtat, competitiu i violent, mancat d’humanitat, que ha desenvolupat un model econòmic depredador, una dinàmica consumista que creix a costa d’extreure més i més materials, més energia i més recursos naturals de la Terra, que està esgotant el planeta i posant en perill la vida present i futura. Contra aquesta agressió ambiental, Carme Miquel proposava una societat feminista que al mateix temps que articula noves relacions entre els homes i les dones, plantege també noves relacions entre els humans i la natura, una societat on es reivindicar el potencial i els sabers de les dones per a actuar amb criteris ecologistes, ja que les dones han estat, de manera ancestral, usuàries i gestores dels recursos naturals, productores, administradores, i, en definitiva, defensores dels béns que la natura ens proveeix.

Des d’aquest punt de vista, les perspectives eminentment femenines, com ara la cura, la pau i la tendresa, també sobre el territori, són les úniques que poden articular un nou punt de partida des del qual reconstruir la nostra relació amb la natura. Cuidar de la terra és cuidar del futur, de la vida i de les generacions que vindran, de manera que cadascú és responsable de protegir i salvaguardar el territori que habita.

Una societat feminista és, per tant, una societat ecologista. I en una situació d’extrema gravetat com la que vivim, aquesta sinergia entre feminisme i ecologisme se’ns presenta com l’única solució realment transformadora.

*“Ser dona és un compromís amb el canvi de situacions i de mentalitats i és treballar per un món millor. És transmetre valors de pau i viure la tendresa.”*

## DE QUI ÉS L'ESPAI?

Però, pot ser, a un món globalitzat i interconnectat, el territori del què hauríem de ser custodis no es restringeix al territori immediat, i Carme Miquel va anar una passa més enllà. Escandalitzada per l'ús extractiu que certes companyies i estats pretenen fer de l'espai, Carme Miquel publicava un article al diari *Levante EMV*, el 17 d'octubre de 2006.

Ací en teniu un extracte:

*"Jo insistisc. De qui és l'espai? Qui hi posa les normes d'ús? Perquè no estem parlant de ciència-ficció sinó d'una realitat. I jo considere que l'espai és meu. Almenys tan meu com de la resta de persones del món, però no de cap companyia naviliera o petroliera, ni de cap estat, ni de cap holding. Així és que, abans de res, cal determinar com s'administra aquesta propietat de tots i com es controla que tothom la respecte. Veient el mal ús que es fa de la Terra, espantada estic de pensar en com deixaran el cel."*

I ací teniu l'enllaç per si voleu llegir l'article complet:

<https://carmemiquel.com/article/de-qui-es-lespai/>

És un debat interessant. De qui és l'espai? Qui estableix els drets de propietat sobre l'espai? Qui pot atribuir-se drets sobre aquest "territori"? Poseu en comú les vostres idees sobre aquesta qüestió, potser mai no hi havíeu pensat, potser teniu idees molt clares respecte a això. Compartiu-les i, entre totes i tots, redacteu una declaració amb les conclusions del grup.





## OBRES DE CARME MIQUEL

Ací teniu un llistat amb les obres de Carme Miquel, de segur que podreu trobar-les a les biblioteques de l'escola i del vostre municipi. Hi ha assajos, contes, llibres de text, novel·les infantils i per a adults. En trobareu més d'una que vos interesse!

***Un estiu a la Marina Alta***, Falla Sant Josep de la Muntanya, 1970; Reedició, **Editorial Denes**, 2009.

***Això diu que era***, Falla Sant Josep de la Muntanya, 1971.

***Marieta (Les bromes d'un rei)***, La Galera, 1972.

***La rabosa***, La Galera, 1973.

***Escola i llengua al País Valencià***, Tres i Quatre, 1976.

***Estimem la nostra llengua***, Institució Alfons el Magnànim, 1981.

***Milotxa***, Gregal, 1983.

***Vola Topi***, Gregal, 1983.

***Sucret***. Primer llibre de lectura, Gregal, 1984.

***Parotet***. Segon llibre de lectura, Gregal, 1984.

***Xarq Al-Andalus***, Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1987.

***Uns papers en una capsa***, Bromera, 1994.

***La rabosa viatgera***, Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, 1995.

***A cau d'orella (Cartes a Roser)***, Tàndem, 1997.

***Aigua en cistella***, Bromera, 1999.

***Barrets barata rialles***, Gregal, 1984; Reedició, 2002.

***Murmuris i crits (Cartes a Mireia)***, Tàndem, 2002.

***La tortuga Caterina***, Tàndem, 2002.

***La mel i la fel***, Tàndem, 2005.

***Cartes perfumades***, Bromera, 2006.

***L'amenaça de les grues***, Bromera, 2007.

***Els contes de Marc: Bon Dia!***, Edicions 96, 2009.

***Els contes de Marc: El cel***, Edicions 96, 2010.

***Els contes de Marc: Feliç aniversari***, Edicions 96, 2011.

***Els contes de Marc: Al parc***, Edicions 96, 2011.

***Els contes de Marc: Pèls i plomes***, Edicions 96, 2012.

***Mataren el verd***, Edicions 96, 2013.

***Llum i estel***, Edicions de Bullent, 2014.

***Benilluna***, Bromera, 2020 (pòstuma).

Ací teniu un parell d'enllaços a la pàgina de l'autora, on podeu trobar un bon grapat d'articles com els que hem vist abans, i que, si vos ve de gust, també podeu llegir:

<https://carmemiquel.com/articles/>

<https://carmemiquel.com/autora/>

Llegir els seus llibres i articles i debatre les seues idees, és el millor homenatge que podem fer-li a aquesta dona que tant es va preocupar per nosaltres i els que vindríem després d'ella.

ORGANITZA:



Escola valenciana  
activistespelvalencia.org

COL·LABORA:



PARTICIPA:



Escriptors de l'Audiovisual  
Valencià

